

TIETEELLINEN ELÄMÄ

LE MONDE -lehti kirjoittaa Ranskan vallanneesta Nietzsche-innostuksesta 14. tammikuuta artikkelissa, jonka otsikko kuuluu suomeksi "Nietzsche kiehtoo: onko se meidän vikamme vai hänen?" Filosofin satavuotiskoulupäivän kieppeillä on julkaistu neljä uutta ranskankielistä Nietzsche-kirjaa: Jacques Le Riderin *Nietzsche en France*, Marie-José Pernin Segissementin *Nietzsche et Schopenhauer*, Didier Raymondin toimittama *Nietzsche ou la grande santé* sekä Jacques Rogén *Le syndrome de Nietzsche*.

Jutussa korostetaan, että Nietzsche on aina kiehtonut ranskalaisia. Häntä voidaan pitää romantiikan viimeisenä perillisenä, koska hän ihaili Wagneria, tai "ensimmäisenä eurooppalaisena", koska hän piti itseään vanhemmilla päivillään kosmopoliittina. Nietzsche tuli jo varhain Ranskan ja Saksan välisen kaksijakoisen suhteen tunnusmerkki.

Vuonna 1877 Nietzschen oppilaan äiti käänsi ensimmäistä kertaa ranskaksi Nietzschen tekstin "Epääjanmukaisia tarkasteluja". Tätä seurasi kymmenisen kirjaa, ja kun Nietzsche kuoli tuntemattomana Weimarissa, hän oli jo kuuluisa Pariisissa, *Le Monde* Christian Delacampagne kirjoittaa. Symbolististen taiteilijoiden ja kirjailijoiden tuotannossa Nietzsche ja Schopenhauer olivat keskeisiä kiinnostusteitä. Ensimmäinen maailmansota katkaisi tämän kulttuurisen vaihdon. André Giden, Paul Valeryn, Georges Bataillen ja Roger Callois'n ansiosta Nietzschen vaikutus Ranskassa kuitenkin jatkui myös sotien välisenä aikana.

Toisen maailmansodan jälkeen Pierre Klossowski avasi uuden kauden Nietzsche-luen-

nassa korostamalla vallan tahdon ja ikuisen paluun teemojen yhteenkietoutumista. Klossowskia seurasivat Gilles Deleuze, Michel Foucault ja Jacques Derrida. Jacques Le Rider myötäilee kirjassaan "Nietzschestä Ranskassa" Claude Digeonia, joka on puhunut ranskalaisen ajattelun saksalaisesta kriisistä 1870-1914, mutta arvioi Digeonista poiketen, että kriisi on kestänyt vuoden 1914 sijaan aina 1980-luvun alkuun asti, kuten Nietzschen ja omalta osaltaan myös Heideggerin tapaus osoittavat.

Marie-José Pernin Segissement pyrkii osoittamaan, että nietzscheläiselle ajattelulle keskeiset valinnan ja yli-ihmisen käsitteet juontavat juurensa pitkälti protestanttisesta teologiasta. Delacampagne epäilee, että kirja herättää uudelleen vanhan kiistan "kristillisen" Klossowskin ja "ateistisen" Bataillen välillä.

Spekulaatiot Nietzschen terveydestä näyttävät *Le Monde* mukaan olevan jälleen muodissa. Lääkäri Jacques Rogén kirjassa Nietzschen sairaudeksi diagnosoidaan maanis-depressiivinen psykoosi kuuluisan oletetun syfiliksen sijaan.

S. ALBERT Kivinen haukkui taannoin *Helsingin Sanomissa* (9.2.2000) pataluhaksi Ilari Hetemäen ja Eero Ojasen toimitetun *Filosofian sanakirjan* (WSOY). Ranskassa ilmestyi viime vuoden lopulla tieteenfilosofian ja -historian sanakirja, joka luultavasti vastaisi Kivisenkin vaativaa analyttis-filosofista makua. Lehtemme vanhan ystävän filosofi Dominique Lecourtin johdolla toimitettu *Dictionnaire d'histoire et philosophie des sciences* (PUF, 1999) on sangen hintava (990 FF) ja mahtava yli tuhtasivuinen opus, joka

sisältää hakusanoja abduktiosta Yukawaan. Tosin hakusana Foucault'sta voisi saada Kivisen nostamaan kulmakarvojaan, mutta vastapainoksi löytyy hakusana Jaakko Hintikasta, joka ainoana suomalaisena on saanut oman hakusanan ja lisäksi maininnan hakusanassa *Nécessité*. Toki G. H. von Wrightkin mainitaan, mutta vain Wittgenstein-hakusanan kirjallisuusviitteissä. Ranskalaista sanakirjaa ollaan tietävästi kääntämässä mm. englanniksi, saksaksi ja espanjaksi, mutta käännösurakan suuruuden huomioonottaen ranskaa taitamattomien on luultavasti odotettava ainakin pari vuotta niiden ilmestymistä.

GILLES Châtelet (1944-1999) oli omaperäinen ranskalainen matemaatikko ja filosofi, jonka ehkä merkittävin teos on vaikeaselkoinen *Les enjeux mobiles: Mathématique, physique, philosophie* (Le Seuil, 1993). Châtelet on lisäksi julkaissut uusliberalismin ja siinä ohessa postmodernismin (Baudrillard, Lyotard) ja postfilosofien ("uusfilosofien") raivoisan kritiikin *Vivre et penser comme les porcs* (Gallimard, 1998) – "Elää ja ajatella niin kuin siat"! –, jonka rinnalla Pierre Bourdieun viimeaikaisten pamflettien tyylillä vaikuttaa suorastaan kesyltä. Ystävänsä ja kaimansa Gilles Deleuzen tietä seuraten Châtelet teki itsemurhan viime vuonna.

RANSKALAINEN päivälehti *Libération* järjesti tammikuussa verkkosivullaan lukijoilleen mahdollisuuden esittää kysymyksiä Jean Baudrillardille, josta on juuri ilmestynyt Leslie F. Grunbergin ja Pierre Bourgeois'n tekemä 90-minuuttinen videoelokuva *Mots*

de passe (Editions Montparnasse). Baudrillard vastasi lehden toimituksen valitseisiin kysymyksiin, joista yhden (internetiä koskevan) on nimestä päätellen päässyt esittämään suomalainen Pia Lapalainen. Kysymykset ja vastaukset lienevät edelleen luettavissa verkosta (<http://www.liberation.fr/livres/2000-janv/ baudrillard>).

SAMAAN aikaan kun eräät Euroopan johtavat sosiologit, kuten Anthony Giddens ja Ulrich Beck ovat tervehtineet ilolla yksilöllistymisen tarjoamia mahdollisuuksia, Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen sosiologit ovat toisen toisen perään tulleet siihen tulokseen, että yksilöllistyminen on mennyt liian pitkälle. Kun vanhalla mantereella ja etenkin Pohjoismaissa on usein tapana hahmottaa ongelmat sosiaalipoliittisesti ja pohtia työmarkkinoiden muutosta ja työllisyyttä sekä lasten kasvatusta, ovat jenkisosiologit enemmän sosiologisia moraalipoliitikkoja. Amitai Etzioni ja hänen jo kansainväliset mitatusuhteet saavuttanut kommunitaristinen liikkeensä on näistä tunnetuin. Se tarjoaa vahvoja paikallisyhteisöjä pelastukseksi moraalien rappiolle ja sosiaalisille patologioille. Mutta Etzioni ja kommunitaristit eivät ole yksin. Adam Seligman pelkää selkeän sosiaalisen identiteetin puutteen ajavan ihmiset uskonnollisten fundamentalististen liikkeiden tarjoamien näennäisuonnollisten identiteettien pariin. Richard Sennett, joka tuli aikoinaan kuuluisaksi tulevaa intiimiyden ter-

roria ennakoivalla teoksellaan *The Fall of the Public Man*, on huolestunut "luonteen" turmeltumisesta uusilla joustavilla työmarkkinoilla. Pasi Pyöriän t&e:n viime numerossa (4/99) jo esittelemän teoksen *The Corrosion of Character. The Personal Consequences of Work in the New Capitalism* (1998) mukaan maailmassa, missä ei enää ole pysyviä ammatteja, selkeitä työuria ja kiinteitä työyhteisöjä ei voi myöskään enää puhua persoonallisen luonteen kehityksestä. Jatkuva sopeutuminen uudenslaisiin tehtäviin ja sosiaalinen liikkuvuus johtavat luonteen rappioon ja ahdistukseen.

Yhteistä näille nyky sosiologisille profetioille on se, että niiden mukaan täysin moderni, omilla jaloillaan seisova yhteiskunta on itse asiassa mahdoton. Ilman kunnon perinteisiä ammatteja, kiinteitä työ- ja paikallisyhteisöjä ja sosiaalisia identiteettejä moderni yhteiskunta vääjäämättä patologisoituu tai jakautuu keskenään vihamielisiin heimoihin. Eikä silloin auta sen enempää sosiaalipolitiikka kuin taloudellinen kasvu ja täystyöllisyyskään. Ehkä tätä konservatiivista perussanomaa kiinnostavampi on se teoreettinen haaste, jonka nämä sosiologit asettavat vastattavaksi: onko sosiologian – tai valistuksen – moderni yhteiskunta lainkaan mahdollinen?

MURSKAAVA kirja-arvio *Yhteiskuntapolitiikka* -lehden numerossa 5-6/99 on herättänyt yhteiskuntatieteilijöiden huomiota. Hillittynä ja eleganttina

keskustelijana tunnettu Raija Julkunen siellä ryttää Raimo Blomin toimittaman kirjan *Mikä Suomessa muuttui? – Sosiologinen kuva 1990-luvusta* (Hanki ja Jää 1999). Vasemmistolaisena tunnettu Julkunen ei nielaise Blomin ja kumppaneiden kirjan teesiä Suomesta luokkayhteiskuntana, kun "sen voisi yhtä hyvin esittää seuraavasti: Suomi on koulutusyhteiskunta"! Julkusen mukaan kirja on paitsi teoreettisesti myös empiirissä analyysissa kestävä. Lopuksi hän puhuttelee kirjain tekijöitä sanoilla "hyvät ystävät" ja toteaa heidän ymmärtäneen jopa omat kuvionsa väärin. On intellektuaaliseksi kunnioitettavaa, että Hanki ja Jää *primus motor* Matti Virtanen on julkaissut näin kovan arvostelun itse päätoimittamassaan lehdessä.

TUSKIN oli t&e:n päätoimittaja toipunut Klingen kuolemansuudelmasta ja *Hesarin* lähes positiivisesta lehtemme esittelystä, kun hän sai käteensä *City* -lehden 04/2000. Siinä oli julkaistu alle nelikymppistä suomalaista älymystöä koskevan kyselyn ranking-lista. Kärkiporukasta löytyivät nimet Nevanlinna, Heinämaa, Ojakangas, Koivusalo ja T-K Lehtonen. Päätoimittajamme kauhistui. Hän on päätoimittajana *nuoren* älymystön lehdessä! Onneksi hän sitten muisti, että kaksi edellä mainituista täyttää pian nelikymmentä. Niinpä hän päätti lähettää heille onnitteeksi iso-isänsä veljen omakustanteena ilmestyneen näytelmän loppusanat: "Meitä kaikkia on suudeltu!"